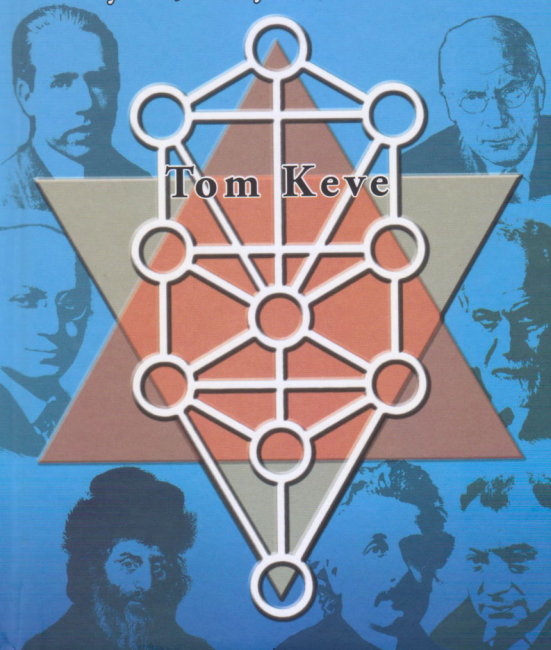

TRIÁDA

Fyzici, analytici, kabalisti

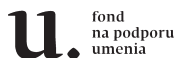
Tom Keve

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © 2000 Tom Keve, Rosenberger & Krausz, London
Translation © 2019 Jaroslav Klus, Mária Stanková
Cover design © 2019 Ľubica Končeková
Slovak edition © 2019 Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsst@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Vydanie knihy finančne podporil Fond na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Tom Keve: TRIÁDA: fyzici, analytici, kabalisti
Z anglického originálu Tom Keve: TRIAD: the physicists, the analysts, the kabbalists
Rosenberger & Krausz, London preložili Jaroslav Klus a Mária Stanková
Zodpovedná redaktorka Zuzana Huďová
Obálka, grafická úprava a sadzba Ľubica Končeková
Tlač P + M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-080-2

TRIÁDA:
fyzici, analytici, kabalisti

Tom Keve

OBSAH

Kto je kto v Triáde? Pomôcka pre čitateľov	5
I. ČASŤ	19
II. ČASŤ	171
III. ČASŤ	259
IV. ČASŤ	421
Doslov	483
PodĎakovania	492

Kto je kto v Triáde? Pomôcka pre čitateľov

David Baruch ADLER (1826 – 1878), starý otec Nielsa Bohra – bankár.

Rabín Nathan ADLER CHASID (1741 – 1800), zázračný kabalistický rabín, riaditeľ frankfurtskej ješivy (židovskej školy), ctený učiteľ Mosesa Schreibera, ktorý bol neskôr známy ako Chatam Sofer.

Rabín Natham Marcus ADLER (1803 – 1893), hlavný rabín Britského impéria, synovec rabína Nathana Adlera Chasida.

Gizella ALTSHULOVÁ, manželka Sándora Ferencziho, pozri tiež Gizella Pálos.

Aladár ALTSHUL, brat Gizelly, švagor Sándora Ferencziho a Maxa von Neumanna – významný právnik a sudca najvyššieho súdu.

Lou ANDREAS – SALOMÉ (1861 – 1937), nemecky hovoriaca psychoanalytička a autorka, ktorá sa narodila v Rusku. Dôver-

níčka Sigmunda Freuda, blízka priateľka Anny Freudovej, milienka Nietzscheho, Rilkeho a iných slávnych mužov.

ARI – pozri Luria.

Eli BERNAYS, dvojnásobný švagor Sigmunda Freuda (Eli sa oženil so sestrou Freuda Annou; následne sa Freud oženil s Elinou sestrou Marthou). Edward Bernays, syn Eliho a Anny, je považovaný za pôvodcu umenia vzťahov s verejnosťou.

Rabín (Hakam) Isaac BERNAYS (1824 – 1849), autokratický hlavný rabín v Hamburgu.

Jacob BERNAYS (1824 – 1881), syn Hakama Bernaysa – profesora filológie.

Martha BERNAYSOVÁ, vnučka Hakama Bernaysa, manželka Sigmunda Freuda.

Minna BERNAYSOVÁ, sestra Marthy a Eliho, vnučka Hakama

Bernaysa, väčšinu svojej dospelosti členka Freudovej domácnosti, podľa niektorých milenka Sigmunda Freuda.

Paul BERNAYS (1888 – 1977), pravnuke Hakama Bernaysa, bratranec Anny Freudovej z druhého kolena – matematik, logik, filozof, asistent Hilberta, spolupracovník von Neumanna a Gödela, priateľ Pauliho.

Harald BOHR (1887 – 1951), brat Nielsa Bohra, matematik, reprezentant dánskeho národného futbalového mužstva.

Niels BOHR (1885 – 1962), fyzik, otec princípu komplementarity, spolu s ostatnými pôvodca Kodanskej interpretácie kvantovej fyziky, držiteľ Nobelovej ceny.

Max BORN (1882 – 1970), kvantový fyzik, profesor v Göttingene, držiteľ Nobelovej ceny.

Joseph BREUER (1842 – 1925), syn Leopolda Breuera, psychológ, psychiatier, praktický lekár, doktor vied, člen Viedenskej akadémie vied, Freudov učiteľ, kolega a priateľ – hoci neskôr sa jeden druhému odcudzili. Freud pova-

žoval Breuera za objaviteľa psychoanalýzy. Prípady Berthy Pappenheimovej (alias Anny O.) boli slávne opísané v ich spoločnej práci *Štúdium hystérie*. V neskorších rokoch sa Breuer stal rodinným lekárom najznámejších viedenských rodín. Breuerova rodina žila v tom istom dome ako rodina Samuela Hammerschlagu. Blízkosť oboch rodín je zreteľná aj zo skutočnosti, že keď sa jedna rodina presťahovala, druhá rodina sa presťahovala za ňou do toho istého domu. Breuerova dcéra sa zosobášila s Hammerschlagovým synom Paulom, ktorý bol bankárom.

Leopold BREUER (1791 – 1872), otec Josepha Breuera, absolvent ješivy, žiak Chatama Sophera, politický aktivista, v roku 1848 revolucionár, učiteľ hebrejčiny, autor štandardizovaných školských učebníc hebrejčiny, zástupca riaditeľa Židovskej školy vo Viedni, zakladateľ Židovskej obecnej knižnice vo Viedni, učiteľ Samuela Hammerschlagu, prvého knihovníka v Breuerovej obecnej knižnici.

Robert BREUER (1869 – 1936), syn Josepha Breuera, vnuk Leo-

polda Breuera – obľúbeného viedenského praktického lekára; zdedil mnoho otcových pacientov, medzi nimi i Brahmsa. Robert Breuer čoskoro prejavil záujem o psychoanalýzu; Freud ho nazval svojím jediným nasledovníkom.

Abraham A. BRILL (1778 – 1948), psychoanalytik, ktorý nechcel byť rabínom, zakladateľ Psychoanalytickej spoločnosti v New Yorku, riaditeľ Psychiatrickej kliniky pri Kolumbijskej univerzite; prvý prekladateľ Freudovej práce do angličtiny; zakladateľ psychoanalýzy v USA.

Rabín Azriel BRILL (1778 – 1853), učiteľ matematiky, hebrejčiny a geografie v Židovskej škole v Pešti, rabín a židovský sudca v Pešti.

Rabín Samuel Löb BRILL (1814 – 1897), syn rabína Azriela Brilla, absolvent ješivy a nasledovník Chatama Sofera. Ako mladý bol domácim učiteľom v rodine Pappenheimovcov v Prešporku; neskôr študoval v Prahe a napokon na Univerzite v Berlíne. Bol menovaný ako prísediaci na Židovskom súde v Pešti. Po smrti svojho otca ho nahradil na mies-

te sudcu. Bol poverený založením Židovského teologického seminára v Pešti a bol jedným z najvýznamnejších prednášajúcich Talmudu. Hoci bol známy ako znalec Talmudu, jeho jediná publikovaná práca bol nekrológ pre milovaného učiteľa Chatama Sofera. Zatiaľ čo Samuel Brill bol na Židovskom súde v Pešti, jeho bratranec, S. V. Schossberger (starý otec Georgea Hevesyho), zastával funkciu Prezidenta židovskej spoločnosti v Pešti.

Elizir BRILL, brat rabína Azriela Brilla, predok Georgea Hevesyho, úspešný obchodník, ktorý si zmenil meno na Lazar Schossberger.

Dirk COSTER (1889 – 1950), holandský fyzik, spolu s Georgeom Hevesym objaviteľ prvku hafnium.

Charlie (Sir. Charles G.) DARWIN (1887 – 1962), vnuk Charlesa Darwina, fyzik, jeden z Rutherfordových žiakov, priateľ Bohra a Hevesyho.

Albert EINSTEIN (1879 – 1955), otec teórie relativity, viac však otec kvantovej fyziky, ktorý nikdy nepristúpil na modernej-

šie Bohrove poňatie tejto vednej disciplíny.

ELMA, pozri Elma PÁLOSOVÁ.

Lipót FEJÉR (1880 – 1959), významný matematik, bývalý Hilbertov asistent, pravidelný návštevník kaviarne Royal.

Bernát FERENCZI (1830 – 1888), narodený ako Baruch Fraenkel v Poľsku, ako chlapec sa presťahoval do Miskolca v Maďarsku, v roku 1848 revolucionár, vojak vo Vlasteneckej armáde, predajca a vydavateľ kníh, blízky priateľ Michaela Heilprina. V roku 1879 si Bernát zmenil meno z Fraenkela na Ferencziho.

Sándor FERENCZI (1873 – 1933), syn Bernáta Ferencziho, psychoanalytik.

Baruch FRAENKEL, pozri Bernát FERENCZI.

James FRANCK (1882 – 1964), fyzik, do vzniku Tretej ríše profesor v Göttingene, potom našiel útočisko v Bohrovom Inštitúte v Kodani, držiteľ Nobelovej ceny.

Sigmund FREUD (1856–1939), otec psychoanalýzy, takmer otcovský vzor Sándora Ferencziho. Svojich synov pomenoval po mužoch, ktorých obdivoval, zatiaľ čo dcéry nazval podľa atraktívnych žien, ktoré boli v jeho úzkom kruhu a ktoré podľa všetkého taktiež obdivoval (Mathilda Breuerová, Sophia Schwabová a Anna Hammerschlagová).

Anna (Annerl) FREUDOVÁ (1895 – 1982), oddaná dcéra Sigmunda Freuda, pomenovaná podľa Anny Hammerschlagovej, psychoanalytička.

Hans GEIGER (1882 – 1903), nemecký fyzik, jeden z Rutherfordových žiakov, priateľ Bohra a Hevesyho z obdobia pobytu v Manchestri. Zostavovateľ zariadenia na meranie rádiácie, tzv. Geigerovho počítacia.

Toni von FREUND alias Anton, Antal Freund von Tószeghi, (1880 – 1920), švagor Lajosa Lévyho, strýko Lea Szilárda, maďarský priemyselník, pivovarník, doktor filozofie, dobrodinec Hnutia za psychoanalýzu, blízky priateľ Ferencziho a Freuda, obaja ho analyzovali.

GIZELLA, pozri Gizella PÁLOSOVÁ.

Kurt GÖDEL (1906 – 1978), narodil sa v Brne, logik a mystik, otec *Věty o neúplnosti*, ktorá bola pomenovaná podľa neho, blízky priateľ Einsteina, kolega a spolupracovník Johna von Neumanna a Paula Bernaysa, depresívny pacient Wagnera-Jauregga a Heinza Hartmanna.

Elise GOMPERZOVÁ (1848 – 1929), manželka Theodora Gomperza, jedna z Freudových skorších pacientok, nástroj pri Freudovej profesúre.

Heinrich GOMPERZ (1873 – 1942), syn Theodora a Elise, profesor filozofie, v počiatkoch Freudov stúpenec. Kurt Gödel označil Heinricha Gomperza za filozofa, ktorý mal na Freuda najväčší vplyv.

Theodor GOMPERZ (1832 – 1912), priateľ Josepha Breuera, otca Heinricha Gomperza, preslávený klasický bádateľ a historik, študent a nasledovník Jacoba Bernaysa, zakladateľ Katedry histórie a Katedry teórie induktívnych vied na Univerzite vo Viedni,

kde Ernst Mach zastával poprednú pozíciu, autor pamfletu *Mágia a interpretácia snov*.

Otto HAHN (1879 – 1978), nemecký chemik, priateľ Hevesyho a Panetha, jeden z Ruthefordových žiakov a jeho najlepší študent, v roku 1944 získal Nobelovu cenu za chémiu.

Anna HAMMERSCHLAGOVÁ, dcéra Samuela Hammerschлага, ako skutočná „Irma“ sa objavila vo Freudovom slávnom sne. Podľa Freudovej *Irminej injekcie* bola Irma kľúčom, ktorým odomkol tajomstvá interpretácie snov. Anna Freudová bola pomenovaná podľa Anny Hammerschlagovej.

Samuel HAMMERSCHLAG (1826 – 1904), profesor religiozistiky a hebrejčiny, následník Leopolda Breuera na Židovskej škole vo Viedni, prvý knihovník v Židovskej obecnej knižnici vo Viedni, kľúčová postava vo Freudovom živote a jeho doživotný priateľ. Pri príležitosti Hammerschlagovej smrti Freud uverejnil vreľý nekrológ, ktorý venoval svojmu bývalému učiteľovi. Pre vzťahy medzi Hammerschlagovcami a Breuerovcami pozri Joseph BREUER.

Moritz HARTMANN, starý otec Elsy Panethovej a Henza Hartmanna, v roku 1848 pražský revolučný básnik.

Elsa HARTMANNOVÁ, pozri Elsa Paneth.

Heinz HARTMANN (1894 – 1970), vnuk Moritza Hartmanna, švager Fritza Panetha, viedenský psychoanalytik, jediný Freudov nasledovník, ktorý bol aktívny vo Viedenskom krúžku filozofov, asistent Wagner-Jauregga na modernej psychiatrickej klinike, kde Anna Freudová nadobúdala poznatky a skúsenosti a Kurt Gödel – spoločník a člen Viedenského krúžku – bol prijatý ako pacient. Po emigrácii sa Hartmann stal jedným z najvýznamnejších členov Americkej psychoanalytickej spoločnosti.

Michael HEILPRIN (1823 – 1888), rodený Poliak, no maďarský patriot, básnik, v Revolučnej vláde v rokoch 1848 – 1849 štátny tajomník pre literatúru, v Miškolci obchodník s knihami, americký encyklopedista, priateľ Bernáta Ferencziho a Lajosa Kosutha.

Pinchas HEILPRIN, otec Michaela Heilprina, náboženský a sekulárny učenec.

Hermann von HELMFOLTZ (1821 – 1894), v 19. storočí kráľ nemeckej fyziky, profesor Maxa Plancka, Freudov hrdina.

David HILBERT (1862 – 1943), nemecký matematik, otec matematiky 20. storočia.

Werner HEISENBERG (1901 – 1976), nemecký fyzik, priateľ a spolupracovník Pauliho a Bohra, nesmrteľným sa stal vďaka svojmu *Princípu neurčitosti*, laureát Nobelovej ceny.

Gustav HERTZ (1878 – 1975), nemecký fyzik, laureát Nobelovej ceny, jeden z Rutherfordových žiakov.

Gyuri (George von/de) HEVESY (1885 – 1966), potomok Brillovej rodiny a dedič firmy na výrobu porcelánu Herend, ktorú vlastnili Fischerovci, vnuk S. V. Schossbergera, maďarský fyzikálny chemik, Rutherfordov žiak, celoživotný priateľ Nielsa Bohra a Fritza Panetha, laureát Nobelovej ceny za chémiu v roku 1943,

spoluobjaviteľ prvku hafnium, otec rádiochémie.

IGNOTUS alias Hugo Veilgelberg (1869 – 1949), novinár, redaktor literárneho časopisu *Nyugat*, pravidelný návštevník kaviarne Royal, zakladajúci člen Budapeštianskej psychoanalytickej spoločnosti.

William JAMES (1842 – 1910), americký filozof, blízky priateľ Ernsta Macha, obdivovaný Bohrom, práve naňho chcel Freud najviac zapôsobiť svojou prednáškou na Clarkovej univerzite.

Ernest JONES, dekan psychoanalýzy vo Veľkej Británii, člen Freudovho spirituálneho krúžku; analyzovaný Sándorom Ferenczim.

Carl Gustav JUNG (1875 – 1961), švajčiarsky analytický psychológ a ikona New Age.

Jakab KANN (1845 – 1928), starý otec Johna Neumanna, úspešný budapeštiansky obchodník. Jeho dcéry Lili a Margaret sa zosobášili s Aladárom Altshulom a Maxom Neumannom, v uvedenom poradí.

Frigyes KARINTHY (1887 – 1938), satirik, pravidelný návštevník kaviarne Royal, analyzovaný Sándorom Ferenczim.

Mór KÁRMÁN (1843 – 1915), otec Theodora von Kármána, slávny učiteľ, zakladateľ školy, ktorú navštevovali Leo Szilárd, Edward Teller, Theodor von Kármán a ďalšie významné osobnosti.

Tódor (Theodor von) KÁRMÁN (1881 – 1963), syn Móra Kármána, fyzik a priekopník aerodynamiky.

Lajos KOSSUTH (1802 – 1894), maďarský politik a patriot, v rokoch 1848 – 1849 vodca Revolučnej vlády, neskôr odišiel do exilu.

Dezso KOSZTOLÁNYI (1885 – 1936), maďarský románopisec, pravidelný návštevník kaviarne Royal, analyzovaný svojím priateľom Ferenczim, ktorého alter ego, Dr. Moviszter, sa objavilo v jednom z najslávnejších Kosztolányiho románov.

Lajos LÉVY (1875 – 1961), bratranec Theodora von Kármána, švager Tonyho von Freunda,

lekár, prednosta Budapeštianskej židovskej nemocnice, zakladajúci člen Psychoanalytickej spoločnosti, blízky priateľ Ferencziho a Sigmunda Freuda.

Kata Lévy von FREUND (1883 – 1969), manželka Lajosa Lévyho, sestra Tonyho von Freunda, psychoanalytička, blízka priateľka Anny Freudovej, analyzovaná Sigmundom Freudom.

Rabín Judah LÖW (Loew) ben Becalel, známy ako MaHARaL (1512 – 1597), slávny, zázračný pražský rabín, ktorý podľa legendy vyrobil z hlíny Golema, námet mnohých príbehov v Paschelesovom vydaní knihy Sippurim, v ktorých sa pražský Golem ako prvý objavil v tlači.

Lipót (Leopold) LÖW (1811 – 1875), strýko Móra Kármána, (otec Theodora von Kármána a pani Bernáty Lévyovej, matky Lajosa Lévyho), slávny Rabín zo Szegedu, študoval v prešporskej ješive, v roku 1848 aktívny revolucionár.

Gyuri (György, George) LUKÁCS (1885 – 1971), blízky priateľ Polányiovcov a aktivista v Galile-

ovom krúžku, maďarský marxistický filozof, autor, komisár v Ľudovej komúne v roku 1919, menoval Ferencziho do kresla prvého svetového psychoanalytika, minister vo vláde Imreho Nagya v roku 1956.

Rabín Isaac ben Solomon Ashkenazi LURIA, známy pod akronymom ARI (1534 – 1572), slávny kabalista.

Ernst MACH (1838 – 1916), rakúsky fyzik a filozof veľkého významu, krstný otec Wolfganga Pauliho mladšieho.

Ludwig MACH, syn Ernsta Macha a priateľ Wolfganga Pauliho staršieho.

MAHARAL, pozri rabín LÖW.

Lise MEITNEROVÁ (1878 – 1968), rodená Rakúšanka, fyzička a rádiochemička, ktorá spolu so svojim synovcom Ottom Frischom ako prvá rozpoznala štiepenie jadra.

Stefan MEYER (1872 – 1949), chemik, riaditeľ Rádiového inštitútu vo Viedni, kde Paneth a Lise Meinerová pracovali práve v tom

čase, keď sa tam pravidelne objavoval Hevesy.

John (Johny, Jancsi) von NEUMANN (1903 – 1957), taktiež známy ako *Kakas* alebo Kohút, matematický génus.

Mariette von NEUMANNOVÁ, prvá žena Johna von Neumanna.

Max (Miksa) Neumann, otec Johna von Neumanna, bankár.

Friedrich NIETZSCHE (1844 – 1900), spisovateľ, filozof, milenec Lou Andreas Salomé, blízky známy Josepha Panetha. Hovorí sa, že väčšina Nietzscheho názorov na židov sa sformovala na základe stretnutí s Panethom.

Rudolf ORTVAY (1885 – 1944), fyzik s ambíciami stať sa psychoanalytikom, študoval u Sommerfelda, mal blízke vzťahy s Hevesym, Wignerom, von Neumannom a Ferenczim, ktorého poznal ešte z detstva v Miškolci. Ortway sa poznal s Wolfgangom Paulim mladším a bol pod vplyvom Wolfganga Pauliho staršieho. Jeho brat Tivadar Ortway opísal prvé historické pramene mesta Prešporok, mal mandát Chatama Sofera.

Géza PÁLOS, prvý manžel Gizelly Ferencziovej (rodenej Altschulovej).

Gizella PÁLOSOVÁ, rodená Altschulová (1866 – 1949), snúbenica, neskôr manželka Sándora Ferencziho.

Elma PÁLOSOVÁ (1887 – 1970), dcéra Gézu a Gizelly Pálosových, nevlastná dcéra Sándora Ferencziho.

Magda PÁLOSOVÁ (1887 – 1971), dcéra Gézu a Gizelly Pálosových, zosobášená s Lajosom Ferenczim – bratom Sándora, ktorý z nej urobil švagrinu a nevlastnú dcéru Sándora Ferencziho súčasne.

Elsa PANETHOVÁ rodená Hartmannová (1893 – 1978), vnučka básnika Moritza Hartmanna, sestra psychoanalytika Heinza Hartmanna, manželka Fritza Panetha.

Rabín Ezekiel ben Joseph PANETH (1783 – 1845), kolega a priateľ Chatama Sofera, kabalista, hlavný rabín Transylvánie.

Fritz PANETH (1887 – 1956), syn Josepha a Sophie Schwabo-

vej, rakúsky chemik, filozof vied, historik a alchymista, celoživotný priateľ a spolupracovník Georgea Hevesyho. Oženil sa s Elsou Hartmannovou, sestrou prominentného psychoanalytika Heinza Hartmanna, vnučkou revolučného básnika Moritza Hartmanna.

Joseph PANETH (1857 – 1890), otec Fritza, prominentný viedenský psychológ, ktorý objavil skupinu histologických buniek, pomenovaných po ňom, veľmi blízky Freudovi, ktorý ho v *Interpretácii snov* opísal ako „môj priateľ Joseph“, Nietzscheho priateľ.

Sophie PANETHOVÁ (rodená Schwabová), neter Samuela Hamerschlagu, dcéra Samuelovej sestry Betty, zosobášila sa s blízkym Freudovým priateľom Josephom Panethom. Freud, ktorý sa zúčastnil na ich svadbe, nazval jeho druhú dcéru Sophia, podľa nevesty. Jedno z detí manželov Sophie a Josepha bol Fritz Paneth, blízky priateľ Georgea Hevesyho.

Wolf PAPPENHEIM (1776 – 1848), starý otec Berthy Pappenheimovej, obchodník z Prešporku, štedrý dobrodinec ješivy Chatama Sofera, zamestnával Sa-

muela Löba Brilla ako vychovávateľa vo svojej veľkej rodine.

Bertha PAPPENHEIMOVÁ (1859 – 1936), vnučka Wolfa Pappenheima, sociálna pracovníčka, ženská šampiónka, poetka. Liečila sa u Josepha Breuera z hystérie. Bertha zistila, že príznaky jej hystérie sa zmiernujú, keď o nich rozpráva s Breuerom. Spomenutý fenomén nazvala liečbou rozprávaním. Bertha Pappenheimová bola zvečnená ako Anna O. v *Štúdiách hystérie*, ktoré spolu napísali Breuer a Freud.

Helene PASCHELESOVÁ, rodená Utitzová (1841 – 1927), dcéra Abrahama Utitza, manželka Jacoba Paschelesa, z otcovej strany stará matka Wolfgana Pauliho mladšieho.

Jacob PASCHELES (1839 – 1897), syn Wolfganga Paschelesa mladšieho, vydavateľ, šachový majster, starejší Cikánovej synagógy v pražskom Starom meste. Stál na čele Paschelesovho vydavateľstva spolu so svojím švagrom Jacobom Brandeisom.

Wolf PASCHELES (1814 – 1857), otec Jacoba, prastarý otec

Wolganga Pauliho mladšieho, obchodný cestujúci s náboženskou literatúrou a portrétmi rabínov, neskôr majiteľ kníhkupectva a vydavateľ v Prahe. Jeho najznámejšie vydané tituly boli: *Sippurim*, *Pascheles Illustrierte Jüdische Volkskalender* a nový nemecký preklad *Pentateuchu*. Od cisára Franza Jozefa získal Zlatú medailu *Viribus Unitis*. Legenda o Golemovi rabína Löwa sa prvýkrát v tlači objavila v Paschelesovom vydaní knihy *Sippurim*.

Franca PAULIOVÁ (1901 – 1987), (druhá) manželka Wolganga Pauliho mladšieho.

Wolfgang PAULI mladší (1900 – 1958), syn Wolganga Pauliho staršieho, pravnuk Wolfa Paschelesa, krstný syn Ernsta Macha, kvantový fyzik, držiteľ Nobelovej ceny, enumerátor Vylučovacieho princípu v kvantovej mechanike, priateľ Bohra a Heisenberga, pacient, priateľ a spolupracovník C. G. Junga, deklaroval, že je intelektuálny dedič Alberta Einsteina.

Wolfgang PAULI starší (1869 – 1955), narodený ako Wolf Pascheles, syn Jacoba Paschelesa a Helene Utitz, čoskoro po prí-

chode do Viedne zmenil svoje meno i vieru. Vo Viedni dosiahol významnú kariéru. Stal sa vedcom a neskôr profesorom koloidnej chémie na Viedenskej univerzite. Ako študent medicíny na Karlovej univerzite v Prahe sa spriatelil s Ludwigom Machom, ktorého otec Ernst bol ich profesorom fyziky. Ernst Mach pomohol vytvoriť priateľstvo medzi Paulim starším a Machovcami. Tento vzťah pretrval veľmi dlho. V roku 1905 v predslve diela *Erkenntnis und Irrtum* potvrdil Mach redakčnú pomoc, ktorú mu Pauli starší poskytol. Zhodou okolností Pauli starší stretol Rudolfa Ortwaya, ktorému končil prázdninový pobyt a ktorého sa Pauli starší snažil liečiť, avšak neúspešne.

Sándor PETŐFI (1823 – 1849), maďarský revolučný básnik.

Max PLANCK (1858 – 1947), fyzik, držiteľ Nobelovej ceny, prvý človek, ktorý invokoval minimálne množstvo akejkolvek veličiny, ktorá sa podieľa na interakcii, Bohrov berlínsky hosťiteľ v apríli 1920.

Cecilia POLÁNYIOVÁ (alias Polacseková), hosťiteľka budapeš-

tianskej spoločnosti a fanúšička psychoanalýzy.

Károly (Karl) POLÁNYI, syn Cecílie, brat Michaela a Laury, ekonóm, zakladateľ Galileovho krúžku, člen Viedenského krúžku, profesor na Kolumbijskej univerzite v New Yorku.

Laura POLÁNYIOVÁ, dcéra Cecílie, sestra Michaela a Károlyho, historička, podľa Freuda to bolo „dievča s krásnymi očami“, Freud ju odporučil Ferenczimu na liečbu.

Misi (Michael) POLÁNYI (1891 – 1976), syn Cecílie, brat Károlyho a Laury, fyzický chemik a filozof vied, výskumník v Berlíne, neskôr profesor na univerzite v Manchestri.

Joseph POPPER – LYNKEUS, rakúsky fyzik, filozof, inžinier, blízky priateľ Ernsta Macha, priateľ Sigmunda Freuda.

George PÓLYA (1887 – 1985), maďarský matematik, člen Galileovho krúžku, profesor matematiky v Zürichu.

Jenny RAPHAELOVÁ, stará matka Nielsa Bohra, manželka Davida Adlera.

Rainer Maria RILKE (1875 – 1926), narodený v Prahe, nemecký básnik, milenec Lou Andreas – Salomé.

Ernest (Lord) RUTHERFORD (1871 – 1937), fyzik, laureát Nobelovej ceny, jedna z najvýznamnejších postáv fyziky 20. storočia.

Rabín Mayer ROSENFELD, študent prešporskej ješivy, v rokoch 1879 – 1904 rabín v Miškolci.

Adalbert RUBINOVICZ (1889 – 1974), fyzik, jeden z Rutherfordových žiakov.

Lou von SALOMÉ, pozri Lou Andreas – Salomé.

Rabín Moses SCHIFFMAN, žiak Chatama Sofera v ješive v Prešporku. Neskôr rabín v Cikánovej synagóge v Prahe, ktorej členmi boli aj rodiny Paschelesových a Kafkovcov.

Gershom SCHOLEM, profesor kabaly, prezident Izraelskej akademie vied, autor, Pauliho priateľ, Jungov známy.

Simon Vilmos SCHOSSBERGER (1796 – 1874), starý otec Georgea Hevesyho, vnuk Elizira Brilla, bratranec rabína Samuela Löba Brilla, priemyselník, tabakový barón, obchodník. František Jozef II. ho vymenoval za hlavu peštianskej izraelskej spoločnosti. Prvý nekonvertovaný žid, ktorý bol povýšený do maďarského šľachtického stavu. Jeho dcéra, barónka Eugenie Schossbergerová de Tornya, bola Hevesyho matkou.

Rabín Moses SCHREIBER, pozri Chatam SOFER.

Erwin SCHRÖDINGER (1887 – 1961), kvantový fyzik, laureát Nobelovej ceny, ktorého rovnica je základom kvantovej mechaniky a jeho mačka je najslávnejšia mačka v histórii.

Sir Arthur SCHUSTER (1851 – 1934), blízky priateľ Rutherforda a Chaima Weizmanna, profesor fyziky a vedúci katedry na univerzite v Manchestri. Funkciu prijal iba preto, aby mohol uvoľ-

niť cestu Rutherfordovi. Založil a súkromne financoval katedru matematickej fyziky, ktorú ako prvý viedol Darwin a potom na jeho miesto nastúpil Bohr. Bohr viedol katedru matematickej fyziky na sklonku svojho druhého pobytu v Manchestri. Rodina Schusterovcov pochádza z frankfurtského geta, v ktorom sa Arthur a jeho bratia narodili. Obidvaja, on a jeho mladší brat Felix, bankár v Londýne, boli pasovaní na rytiera. Na konci života bol Arthur zástupcom prezidenta Kráľovskej spoločnosti.

Norah SCHUSTEROVÁ, dcéra sira Arthura Schustera, do ktorej bol veľmi zamilovaný Chaim Weizmann.

Sophie SCHWABOVÁ, pozri Sophie Panethová.

Arnold SOMMERFELD (1868 – 1951), profesor fyziky v Mníchove, ktorého študenti počas výskumu boli Wolfgang Pauli, Werner Heisenberg, Rudolf Ortway a A. Rubinowicz.

Chatam SOFER, rodený Moses Schreiber (1763 – 1839), líder ortodoxného judaizmu v Európe,

rabín v Prešporke, hlava prešporkej ješivy, študent Chasida Nathana Adlera, učiteľ Leopolda Breuera, Samuela Löba Brilla, Mosesa Schiffmanna a mnohých ďalších, priateľ a kolega rabínov Ezekiela Panetha a Azriela Brilla.

Friedrich (Smuel) SPITZER (1814 – 1890), syn Moisheho, hrobár v Prešporke, slávny obchodník so starožitnosťami a úspešný zberateľ.

Margaret STONBOROUGHOVÁ, sestra Ludwiga Wittgensteina, amatérska nasledovníčka Sigmunda Freuda, modelka slávneho Klimtovho portrétu.

Count István SZÉCHENYI (1791 – 1860), maďarský politický vodca a reformátor.

Leo SZILÁRD (1898 – 1974), „synovec“ von Freundu, fyzik, vynálezca nukleárnej reťazovej reakcie, autor Einsteinovho listu prezidentovi Rooseveltovi.

Edward TELLER – fyzik, „otec vodíkovej bomby“.

Abraham UTITZ (1800 – 1873), otec Heleny Utitz Paschelesovej,

riaditeľ pražského Starometského štátneho gymnázia, ktoré navštevovali jeho vnuk Wolfgang Pauli starší (neskôr známy ako Wolf Pascheles), Franz Kafka, Max Brod a ich priateľ Emil Utitz a ďalší Abrahamovi vnuci.

Julius von WAGNER-JAUREGG (1857 – 1940), psychiater, držiteľ Nobelovej ceny za medicínu, v mladosti priateľ S. Freuda.

Chaim WEIZMANN (1874 – 1952), sionista, zakladajúci prezident štátu Izrael, lektor chémie na univerzite v Manchestri, priateľ Rutherforda a rodiny Schusterových.

Jeno (Eugene) WIGNER (1902 – 1996), fyzik, držiteľ Nobelovej ceny, blízky priateľ Johna von Neumanna.

Ludwig WITTGENSTEIN (1889 – 1951), brat Margaret Stonboroughovej, slávny filozof, finančný dobrodinec básnika Rilkeho, študent leteckého inžinierstva v Manchestri, pracoval na observatóriu, ktoré založil Arthur Schuster.

I. ČASŤ

New York, 30. august 1909

Po nepokojnej noci som sa išiel zavčasu naraňajkovať. Opäť sa mi snívalo o Zaddikovi. Jeho slová ma prenasledovali z izby do výťahu, cez chodbu hotela Manhattan až do reštaurácie. Sadol som si za stôl, chrbtom k vysokým oknám, ktorými vtieravo vnikala do miestnosti slnečná žiara neskorého leta. Požiadal som čašníka, aby odložil štvrtú stoličku a priniesol mi *Staats-Zeitung*, newyorské noviny v nemčine. Usporiadal som ostatné stoličky tak, aby Jungovi svietilo slnko do očí, keď sa posadí.

Vybral som zápisník, nosím ho vždy so sebou, a začal som si zapisovať vety, ktoré mi vnukol sen. Veľmi som chcel, aby sa k nim vyjadril Freud, ale zdalo sa, že od Brém má na mňa veľmi málo času, čo vôbec nepopieralo moju žiarlivosť. Ako vždy, tí druhí dvaja si boli toho dobre vedomí. To bola časť problému tých dní. Vedeli sme príliš veľa jeden o druhom a vedeli sme toho naozaj veľa sami o sebe. Freud však vedel viac než my.

Čašík sa vrátil s novinami. Hovoril nemecky lepšie ako ja. Tu je vaša Amerika!

Nechal som zápisník na stole, aby si ho zaručene všimol a bol

nútený vyjadriť sa k mojim vetám. Potom som listoval v novinách, hľadajúc záznam o našom príchode. V dokoch bol v predchádzajúci deň reportér, ktorý robil rozhovor s prominentnými cestujúcimi z parníka *George Washington*, takže som mal každopádne dôvod očakávať zásadný článok o príchode našej malej skupiny. Článok som bez problémov našiel, avšak ako na zlosť, nemohol som v ňom nájsť vytlačené moje meno. Moje sklamanie však netrvalo dlho, pretože pri druhom čítaní som si všimol, že článok sa zmieňuje o profesorovi Freundovi z Viedne. *Ein Fehlleistung?*¹ Sotva. Takú chybu si niekto pekelne odskáče. Čo na tom, že ako kompenzácia bolo v novinách uvedené, že Freud je profesor. Skutočne tam bolo napísané Freund.

„Sanyi Ferenczi, nenaučil si sa látku. A ty vieš, čo to znamená!“ hromžil Zaddik. Ako obvykle bol oblečený celý v čierom, jeho šedivá brada sa hrozivo kučeravila po okrajoch. Vyzeral vyšší, ako v skutočnosti bol, a pôsobil ešte vychudnutejšie. Bol som veľmi rozrušený, no skutočne som sa učivo naučil. Celou cestou do školy som si ho precvičoval, aby som bol schopný ju na požiadanie zopakovať. Avšak, keď som bol naozaj vyzvaný, aby som odpovedal, ostal som stáť ako zarezaný. „Ale, pán Rosenfeld, ja ho viem naspamäť,“ moje detské ja odpovedalo nárekom. Chladná, neústupčivá, bezcitná postava v čiernom nesúhlasne potriasala hlavou. Pán Rosenfeld sa pomaly, veľmi pomaly otočil a odišiel. Jeho postava sa rozplynula a viac som ho nevidel, ale jeho hlas v triede stále znel. „Sanyi Ferenczi. Ty si sa nenaučil látku! Trest ťa neminie! Musíš sa kajať!“

Vyschlo mi v hrdle. V cestovnej príručke som sa dočítal, že Američania pijú na raňajky pomarančový džús, tak som pokynul čašníkovi a požiadal ho o pohár pomarančovej šťavy. V angličtine. Veď ja mu ukážem!

Freud vstúpil do jedálne, zvrátil čelo a so svojím hustým obo-

¹ Dysfunkcia, pozn. prekladateľky

čím, vyzerajúcim ako snečníky, pozoroval miestnosť. Energicky vykročil smerom ku mne. Ako vždy, bol bezchybne upravený. Každý chl p jeho šedivej brady sedel trpezlivo na určenom mieste. Plavba cez Atlantik mu evidentne prospela. Vyzeral oddýchnutý a v dobrej kondícii. Klobúk, ktorý držal v ruke a ktorý si opatrne odložil na neďalekú policu, bol svetlej farby a mal široký okraj. To bol jeho jediný ústupok neformálnosti, ktorý si dovolil iba preto, že prvý deň v Amerike nemal žiadnu schôdzku.

Keď si sadol, pozdravili sme sa. Samozrejme, mal veľmi dobrú náladu. Keď zbadal predou mnou pomarančový džús, okamžite si objednal aj pre seba.

Vzal si noviny a listoval v nich, kým nenašiel článok o našom príchode. Rýchlo ho prečítal a bez akejkoľvek reakcie otočil stranu. S pobaveným nadhľadom si zbežne prezrel zvyšok novín, kým nenašiel niečo, čo ho zaujalo.

„Pozri na toto, Ferenczi,“ povedal ukazujúc na článok v novinách, „slečna Pappenheimová je tu, v Amerike. Prednáša o prostitúcii a obchode s bielym mäsom. Teraz, to je ale náhoda. Samozrejme, že ju poznáte.“ To bola spoločice otázka, spoločice oznamovacia veta. Nepoznal som ju, ale Freud mi nedal príležitosť povedať mu to predtým, než pokračoval.

„Ona bola náš úplne prvý pacient, naša Anna O. Samozrejme, budem o jej prípade prednášať na Clarkovej univerzite. Breuerova metóda katarzie súvisí práve s jej prípadom. Bol to jej úplný začiatok. Bertha, tak sa volala. V skutočnosti bola jediná, kto na sebe rozoznal metódu katarzie.“ Freud zložil noviny a dodal: „Prvý pacient, ktorý učil psychoanalytika v jeho vlastnom odbore.“

„Ale hádam nie posledný?“

„No to by som povedal, že nie!“ uškrnul sa Freud. Mal naozaj dobrú náladu. „Viete,“ neprestával, „dostala francúzsku knihu, aby ju plynule prečítala, avšak po anglicky. A ona pri tom

v skutočnosti zabudla svoj materinský jazyk, ktorým bola nemčina,“ pokračoval Freud v objasňovaní niektorých ďalších detailov. Samozrejme, bol som s prípadom, ktorý už bol klasický, starostlivo oboznámený. Anna O. bola pacientkou Dr. Josepha Breuera a zanechávala vo Freudovej brilantnej myšli životne dôležité stopy. Ako vždy, Freud pri každej príležitosti s nadšením rozprával svoje obľúbené príbehy, bez ohľadu na to, či mu poslucháči rozumeli alebo nie.

„Podstata hystérie prameniaca zo spomienok,“ citoval som Freuda. Odmenil ma súhlasným prikývnutím a úsmevom. „Vždy som si myslel, že jej materinským jazykom bola maďarčina, nie nemčina,“ dodal som.

„Vy si myslíte, že každý je Maďar, Ferenczi, dokonca aj ja.“ Jeho úsmev sa ešte viac rozšíril.

„To sú len klebety. Nikdy som pôvodu neprikladal veľký význam. Iba ak by ste si mysleli, že by som mal.“ Drobný vtip, kým bol láskavý a milý, bol v prípade profesora v poriadku.

„Bolo to rozkošné dievča, Martina priateľka², kým sme sa nezosobášili,“ pokračoval Freud. „Jej rodina pochádza z geta v Prešporku. Je to ten typ, ktorý je vždy opísaný ako, piliere spoločnosti“. Každý jeden z nich.“

„Z Pozsony! Potom som mal pravdu. Je jednou z nás.“

„Jednou z vás, určite, a som si celkom istý, že hovorila po maďarsky. Ak áno, bol to jednoducho ďalší jazyk popri francúzštine, taliančine, angličtine a, samozrejme, nemčine. Starý otec Pappenheim určite hovoril po maďarsky a taktiež jidiš, nemecky, hebrejsky a možno po slovensky a česky. Títo starí židia žili síce v gete, ale mali pestrofarebný jazykový život.“

„Možno by som vás mal naučiť po maďarsky, pán profesor,“

² Berthin otec, Sigmund Pappenheim, sa stal Marthiným zákonným opatrovateľom po tom, čo jej otec, Berman Bernays, zomrel v roku 1879. Iným slovami: Anna O. bola nevlastná švagriná Sigmunda Freuda. *Ferrris (1991), s. 80*

ponúkol som sa ľahkovážne. „Jazyk, ktorým môžete nazrieť do našich utrýznených duší.“ Posledná poznámka nebola prijatá vrelo. Psychoanalýza jednoducho nebola niečo, o čom by sa žartovalo.

„Dobré ráno, páni,“ objavil sa vedľa nás Jung. Vystrúhal pôsobivú figúru, ktorá pripomínala viac dôstojníka rovného ako pravítko než praktického lekára. Jeho cviker sa trblietal v rannom slnku. „Spali ste dobre? Ja áno.“

„Ďakujeme. Áno. Ale Ferenczi a ja sme riadne vyhladli, kým sme na vás čakali,“ odvetil nevlúdne Freud.

„Ospravedlňujem sa, že som vám spôsobil nepríjemnosti, ocko,“ ignorujúc ma odpovedal Freudovi. „Tak potom, nestráčajme už viac čas. Pán hlavný!“ zakričal na celú jedáleň. Sotva jeho zvolanie doznelo, objavil sa čašník, bezpochyby ohromený prejavom germánskej autority.

Každý sme si objednali. Zhodli sme sa na jedinom. Všetci sme pili čaj. Káva bola jedným zo zlyhaní v inak dôvtipnej a vynaliezavej krajine.

„Práve sme sa rozprávali o prípade Anny O.,“ povedal Freud ukazujúc na noviny. „Celkom zábavné, že je tu. Slečna Pappenheimová na svojej vzdelávacej túre Amerikou, tak ako my.“

„Hovorím vám, tieto náhody nemôžu byť jednoduchou zhodou okolností. Sú príliš časté, príliš zmysluplné.“ Jung tomu prestal venovať pozornosť. Pomysleli by ste si, že nikdy neabsolvoval vedecké štúdium? Na druhej strane, mal som tendenciu súhlasiť s ním.

„Som si istý, že som vám spomínal, že v mladosti bola Marthina priateľkou,“ povedal Freud, Jungovu pripomienku o náhodách prešiel bez povšimnutia.

„Ach. Drahá pani Freudová. Keď budete písať domov, srdečne ju odo mňa pozdravte, profesor.“ Jung sa otočil na mňa. „Tiež poznáte tú ženu, Ferenczi? Mám na mysli Pappenheimovú. Myslím, že ste obaja Maďari.“

„Vidíte, nie som jediný. Aj Jung robí chyby,“ vyhlásil som pred Freudom triumfálne. Jungovi som začal vysvetľovať históriu Pappenheimovej rodiny, ktorú som sa práve dozvedel.

„Je to prirodzený predpoklad. Všetci Maďari sú neurotici!“ povedal Jung so žmurknutím oka. Zhltol svoju šunku s vajíčkami a spomenul si: „Pozoruhodný prípad, profesor. Pozoruhodná liečba.“ Jeho lichôtky však zlyhala. Freud bol vo svojej odpovedi akýsi nevrľý.

„Ona nebola moja pacientka, ale Breuerova. A on ju nikdy neliečil. Čiastočne sa liečila sama a dokončenia liečby sa Breuer vzdal. Nedokázal čeliť démonom, ktorých stretol sám v sebe na tejto konkrétnej ceste.“ Freud hovoril s opovrhnutím o svojom predchádzajúcom mentorovi a spolupracovníkovi.

„Čo plánujete povedať o doktorovi Breurovi na Clarkovej univerzite, profesor?“ spýtal som sa. Zdalo sa mi, že mi na blížiaccej sa Freudovej sérii prednášok záleží viac než jemu samotnému.

„Budem mu venovať toľko pozornosti, koľko si zaslúži,“ vyhlásil Freud celkom okázalo. „Radšej však urobím chybu a prechválim ho, ako byť skúpy na slovo. Ale môžem vám povedať jedno; Joseph Breuer nikdy nemal guráž, akú naše povolanie vyžaduje. Nie je to ľahké pre nikoho z nás, psychoanalytikov, a to je dôvod, prečo tvrdím, že by sme sa mali navzájom podporovať.“

Bolo zrejmé, že bol medzi svojimi žiakmi v neustálom napätí, ktoré mal na svedomí. Jung sa pokúsil gestom v smere všadeprítomnej hotelovej izby vyzdvihnúť tému predošlých snov. Vďaka som sa na neho pozrel a prerozprával svoje zjavenie rabína Meyera Rosenfelda v študovni synagógy v Miškolci.

„Ako ste sa cítili po prebudení?“ opýtal sa ma Freud. Bol som potešený, že som ho zaujal.

„Vinný, znepokojený, vystrašený, zvedavý. No najviac vinný. A vydesený.“

„Pretože...“ pobádal ma Freud.

„Pretože musí prísť trest.“

Freud sa ma po chvíli uvažovania opýtal: „A bolo to dôležité učivo? Pamätáte si o čom bolo?“

„Nie som si istý. Myslím, že to mohlo byť niečo z Knihy žalmov. V skutočnosti som sa snažil spomenúť si na text,“ povedal som, ukazujúc môj zápisník. „Tu je, čo som si o sne zapísal. Bolo tam niečo ako: *„Tvoje slová prinášajú svetlo a porozumenie. Túžil som, aby si obrátil svoju tvár ku mne.“*“

Jung opatrne položil na stôl svoju šálku a pozrel na mňa ponad okuliare. Prižmúril oči, asi mu slnko svietilo priamo do nich.

„*Tvoje svedectvo je úžasné. Z toho dôvodu si ho moja duša zachováva.*“ Jung privrel očné viečka a pokračoval v recitácii. „*Význam Tvojich slov prináša svetlo a pochopenie prostoduchým. Ja otváram svoje ústa a nemôžem popadnúť dych, pretože som plný túžby po Tvojich prikázaniach. Obráť sa ku mne a zahrň ma milosťou ako Tvojou vôľou, ktorá vždy zapríčiní, že milujem Tvoje meno.*“ Otvoril oči a usmial sa. Spokojný sám so sebou odhrýzol si kúsok toastu, dôstojne ho prehltol a povedal: „Ako vidíte, naučil som sa učivo lepšie ako vy.“ Potom, akoby na vlastné ospravedlnenie, dodal: „Nezabúdajte, že pochádzam z dlhej línie pastorov a teológov.“

Obávam sa, že som sa začervenal. Jung mal, samozrejme, pravdu a text nepotreboval za týchto okolností žiadnu ďalšiu interpretáciu. Bolo to o Freudovom kulte; moja žiarlivá, detinská požiadavka, aby ma zahrnul priazňou skôr než Junga, pretože som bol jediný, kto ho skutočne mal rád. Našťastie, tí dvaja to všetko vzali ako vlastný pokrok. Bolo to napokon o ich úrovni. Freud pokladal za samozrejmé, že by mal byť objektom obdivu, zatiaľ čo Jung si bol plne vedomý toho, že vyvoláva intenzívnu žiarlivosť, nie iba v mojom prípade, ale v celom našom kruhu.

„Odkiaľ pochádzal tento Rosenfeld?“ opýtal sa Freud, pokú-

šajúc sa zakryť moje rozpaky. „Ďalší zo žiakov Mojžiša Schreibera, ako Jellinek a všetci iní viedenský rabíni?“

„Nie som si istý,“ povedal som, hoci som si istý bol. „Možno bol žiakom Isaaca Eizika, svätého rabína z Komárna. Ale na to nezáleží.“

Freud vytiahol svoje vreckové hodiny a náhlivo ich otvoril. „Myslím, že som niekde o tomto Eizikovi z Komárna počul. Možno mal nejaké spojenie so starým otcom Nathansonom z Brody.“ Vložil si svoje hodinky do vrecka vesty a urobil gesto, podľa ktorého bolo jasné, že predmet rozhovoru je ukončený. Namiesto toho nás informoval, že v to ráno plánuje navštíviť svoju rodinu. To znamenalo, že chce vidieť svoju sestru a suchopárneho švagra, Eliho Bernaysa, brata pani Freudovej, ktorý žil so svojím krdlom detí niekde na Manhattane. Dôverovali sme Freudovi, že svoju vlastnú sestru mal zároveň aj za švagrinú!³ „Prečo by sme neskôr nemohli pokračovať v diskusii o všetkých našich snoch, hoci aj dnes?“ dodal Freud. „Keby sme tu sedeli oveľa dlhšie, dočkali by sme sa obeda.“

Ale už sme nikdy o mojich snoch nediskutovali. Namiesto toho popoludní išli Freud a Jung na prechádzku do parku. Nepamätám si, prečo som nešiel s nimi; najpravdepodobnejšie bude to, že Jung naplánoval všetko tak, aby som bol z ich spoločnej aktivity vylúčený.

Zvečera ma pri písaní listu vyrušilo klopanie na dvere. Bol to Freud a hoci bafkal svoju cigaru ako obvyčajne, vyzeral byť znepokojený. Pozval som ho dnu a ponúkol mu pohárik svojej núdzovej zásoby. Skôr než vstúpil do mojej izby, zahasil cigaru a vďačne prijal pohárik brandy. Vysvetlil som mu, že píšem list priateľovi. Freud poznal toho mladého muža, Gyuriho Hevesyho,

³ Brat a sestra, Sigmund a Anna Freudovci, si vzali sestru a brata, Marthu a Eliho Bernaysa.

stretol ho minulý rok, keď sme boli spolu vo Viedni. Odvtedy nikdy nezabudol podotknúť, že sme podivuhodná kombinácia; Hevesy, aristokratický potomok nedávnej maďarskej katolíckej šľachty a ja, syn židovského predavača kníh z Miškolca. V tom čase bol Hevesy v Zürichu, kde študoval fyziku a chémiu na univerzite, teda smer, ktorý sa Freudovi páčil.

„Pozdravte od mňa toho mladého muža. A ak je stále obdivovateľ Ernsta Macha, pripomeňte mu, že Mach bol hlboko skeptický k pokusom šľachty stať sa znalou vo vede.“ Vždy sa dalo spoľahnúť na Freudovu uštipačnú poznámku.

„Samozrejme, že Hevesymu vaše slová odovzdám. Povedal mi, že párkrát písal profesorovi Machovi, ale nikdy nedostal odpoveď⁴.“ Nebol som si istý, či Freud niekedy stretol Macha osobne, hoci som vedel, že Joseph Breuer bol najprv prívrženec a neskôr chránenec Ernsta Macha⁵.

„Ak bude chcieť odpovedť, nechajte ho prečítať knihy, ktoré napísal. Všetky Machove odpovede sú v jeho knihách.“

„Som si istý, že ich prečítal.“

„Potom je to v poriadku,“ mrmlal si Freud. Stále nebol pripravený začať hovoriť o téme, ktorá ho priviedla k mojim dverám. „Viete, chlapče, že tento Mach bol jeden z prvých, ktorý videl blízke prepojenie medzi psyché a fyzikou? Vo svojej knihe *Analýza vnemov* napísal, že psychológia je pomocná veda fyziky a vzájomne sa podporujú. Podľa starého Macha jedine vtedy, keď sa psychológia a fyzika spoja, vznikne kompletná vedná disciplína. Veľká pravda, nemyslíte? A presne preto sa musia psychoanalytici priblížiť vede a správať sa vedecky. Musí to byť také rýdze, exaktné, neformálne ako fyzika. Iba potom je spojenie spomenutých vedeckých disciplín uskutočniteľné,“ vykladal Freud s vášňou.

^{4,5} G. Hevesy Ernstovi Machovi, listy datované 9. júla a 20. novembra 1904, Archív Nielsa Bohra, Kodaň

„Raz som napísal článok. Bol to prvý skutočný text, ktorý som publikoval.“ Urobil som to dobrovoľne. „Svojím spôsobom som sa v ňom zaoberal spojením vedných odborov, ktoré ste spomínali. Nazval som ho *Špiritizmus*, ale nenechajte sa ovplyvniť názvom.“ Pozrel na mňa s neurčitým výrazom. Nepredpokladal som, že ma počúval, tak som zmenil tému. „Poznáte ho osobne? Mám na mysli profesora Macha.“

„Samozrejme. Hoci naše cesty sa už sotva niekedy stretnú.“

„Zúčastnil som pár jeho prednášok⁶.“ Ale Freud sa nezaujímal o moje vysokoškolské štúdium.

„Mach ma požiadal o kópiu *Výkladu snov*⁷,“ pokračoval Freud, akoby som nič nepovedal. „Poslal som mu ho, ale odvtedy som o ňom nepočul. Necítil potrebu spomínať ma menovite v jeho *Analýze*; jednoducho prebral moje myšlienky. Zmieňte sa o tom Breuerovi.“ Freud si mrmlal niečo popod nos a vypil svoj pohár destilátu. „Napriek všetkému, je to veľký muž,“ uznal Freud veľkoryso. Potom, ako keby mal pocit, že zašiel príliš ďaleko, dodal: „Samozrejme, nemusím s ním nevyhnutne súhlasiť. Aristokracia urobila viac než len rozdelenie vied. Ale čo je dôležitejšie, skutoční vedci sú aristokrati ľudskosti. Netreba ani chodiť ďaleko pre príklad, stačí uviesť Jeho Excelenciu von Helmholtza. Je to veľikán.“ Freud podišiel k oknu a jedným prstom odhrnul sieťkovanú záclonu. „Je mi potešením, že som žiakom školy von Helmholtza.“

„Ale, pán profesor, ste zakladateľom školy. Ste prinajmenšom taký slávny ako Helmholtz. Iste si to uvedomujete,“ hovoril som to Freudovi, ktorý bol ku mne otočený chrbtom.

„Viete,“ opýtal sa ma zasnene, neodtrhnúc pohľad od okna, „vedeli ste, že Helmholtz napísal: *Je ľahšie byť génius a objaviť*

⁶ Ferenczi Freudovi, list číslo 577, 23. november 1915. *Falzeder* (1996), s. 90

⁷ *Výklad snov*, Freud Ferenczimu, list číslo 579, 26. november 1915. *Falzeder* (1996), s. 91

niečo zásadne nové, ako zistiť, prečo mu iní ľudia nerozumejú?“ Bol nielen veľký muž, bol aj veľmi múdry.“

„V rokoch, ktoré prídu, bude Freud slávnejší než von Helmholtz,“ bol som takmer presvedčený.

„Nejako... dnes si to nemyslím.“ Otočil sa a sadol si do kresla pri okne. „Dlho som sa rozprával s Jungom,“ začal Freud, „v parku.“

Vedel som, že prišiel, aby mi povedal niečo dôležité, a nakoniec sme sa k tomu dostali. Musela to byť nesmierne dôležitá téma, keď pre ňu obetoval svoju poobednú cigaru. Celý nedočkavý som nalial po pohárik, ale Freud sa ho ani nedotkol.

„Ten park je naozaj úžasný,“ rozplýval sa Freud. „Spôsob, akým vedú chodníčky, ako sú rozmiestnené jazierka, skalky a niektoré úžasné stromy. Všetko je také anglické. Zďaleka ide o najlepší aspekt New Yorku. Vždy som mal rád potulky a Jung by mohol byť dobrý spoločník na prechádzky.“ Musel som sa nevdojak uškrnúť, pretože Freud ma napomenul hneď pri ďalšej vete. „Nebudte nežičlivý, Ferenczi. Potrebujem Junga, aby prevzal moje miesto, keď nebudem môcť ďalej stáť na čele. Je to dobrý človek, a preto je celá vec tak čertovsky problematická.“

Chcel som vedieť, čo je to tá celá vec. Pomyslel som si však, že najlepšie bude na nič sa nepýtať. V každom prípade som sa však chystal zistiť, o čo ide.

„Viedli sme príjemný rozhovor, aspoň spočiatku,“ pokračoval Freud. „Jung sa ma opýtal na môj názor týkajúci sa jeho malej dcéry Agathe, a porovnali sme si poznámky o prípade malého Hansa – medzi oboma boli zaujímavé paralely. Potom so mnou konzultoval tému, ktorú nazval sociologický problém psychoanalýzy. Za sociologický problém považoval romantickú zaangažovanosť v prípade pacientok.“

Freud sa na mňa pozrel a zodvihol obočie.

„Mali by ste byť schopný poradiť mu lepšie ako ja,“ povedal

dôležito. Skôr než som sa zmohol na protest, pokračoval: „Kráčali sme smerom k malej čajovni, poznamenal som, aké kozmopolitné prostredie to je. Všimol som si menu, ktoré bolo napísané kriedou na veľkej tabuli, a to v niekoľkých jazykoch. Jung rozoznal písmo a predpokladal, že je napísané aj v hebrejčine, zatiaľ čo ja som si myslel, že v skutočnosti je ponuka napísaná v jidiš. Na moje prekvapenie, s malými námietkami akceptoval môj názor. Nevieť, či viete, ale jeho starý otec, otec jeho matky, bol profesor hebrejčiny. V skutočnosti bol Jungov otec jedným z profesorových obľúbených žiakov. Tak vznikol *šiduch*. Možno preto pokladá Jung žida v rodine za škandál, za rodinnú aféru. Tak to je. Myslí si, že kalvinista je bližšie k svätému jazyku než bezvýznamný starý žid. Alebo bol možno nahneváný sám na seba, že sa mi zveril s detailmi svojich ‚sociologických problémov‘, ktoré sa, mimochodom, týkajú židovského dievčaťa. V každom prípade trval na diskusii o jeho teóriách súvisiacich s árijskymi a židmi.“

Freud náhlivo chodil hore-dole po koberci. Ukázal som na stoličku, on ma však ignoroval a vehementne pokračoval v rozprávaní.

„Jung tvrdil, že jidiš dialekt je prejavom nomádskeho charakteru židov. Obvinil nás, že sme si nikdy nemali vytvoriť vlastnú formu a obsah kultúry, ale jednoducho sa pripojiť k existujúcim civilizovaným kultúram, v ktorých by sme sa našli. Trval na tom, že toto nie je antisemitizmus, ale vedecké tvrdenie, nehľadiac na teóriu Charlesa Darwina. Nemyslím si, že bol indisponovaný, ale jeho emócie ho priviedli na scestie. Myslím, že my, židia, sme vo výhode, pretože nemáme mystické tendencie, nemyslíš?“ Freud bol rozrušený, aby počkal na môj protest. Bol príliš zaujatý svojou rečou.

„Jung nás porovnáva s Číňanmi, aspoň sme v dobrej spoločnosti, obe staroveké civilizácie majú jasno vo svojom duchov-

venstve. Má pocit, že sme vstúpili na nebezpečnú pôdu, keď sa ponárame do niekoho podvedomia, ako v prípade árijcov. Nemeckí ľudia sú stále iba na začiatku, povedal, a preto je ich podvedomie mladistvé, výbušné, plné temných síl. Tieto sily, tvrdil, môžu vytvoriť ich vlastnú, odlišnú kultúru, s ktorou sa musí zaobchádzať opatrne, predsa len ide o záležitosť krásy a hodnoty, ktorú staré, unavené kultúry ako židovská, nemôžu oceniť. To ju už ľahšie prijíma Číňania. Vo výsledku má pocit, že naša židovská psychológia nemôže byť úplne aplikovaná na árijcov.“

Na obočí sa Freudovi trblietali kvapky potu.

„Veď je to nezmysel, Ferenczi! Ľudia sú ľudia. Biologický aspekt je striktný pohľad na vec, ako môžeme o ľuďoch rozmýšľať. Ostatné sú len povery. Povedal som mu toho toľko, že výnimočne prestal na svojom názore trvať. Myslím si však, že som ho nepresvedčil...“

Freud sa trochu upokojil, dokonca aj prechádzať sa začal pomalšie. „Opísal mi nedávny sen. Veril, že podporuje jeho tvrdenie, ale podľa mňa Jungov sen len predstavoval potlačovanú túžbu zavraždiť vlastného otca. Vie, že zamýšľam, aby ma nahradil, takže tento antagonizmus je skutočne neodôvodnený a vážne znepokojujúci. Ten Švajčiar ma mohol ušetriť svojho antisemitizmu. Bol som jeho antisemitizmom veľmi znepokojený a považujem ho len za pseudovedu. Stále tvrdím, že si musíme vytvoriť hrošiu kožu a istý druh masochizmu, ak chceme pomáhať druhým. Ak sa tak nestane, bude psychoanalýza výlučne židovskou záležitosťou. Hovorím ti, chlapče, môže to byť veľmi znepokojujúce.“

Freud stále chodil hore-dole po miestnosti. Skláňal a dvíhal hlavu ako býk, keď sa snaží nabodnúť matadora.

Vybral som jednu z v koži viazaných kníh z mojej cestovnej tašky a našiel pasáž rabína Mosesa Hayyima, ktorú som si podčiarkol, keď som si počas predošlých nocí v knihe listoval. Mys-

lel som, že úryvok sa úplne hodí k téme, ktorú som s Freudom rozoberal.

„Tajomstvo *Zoharu*⁸ súvisí s celým vnútrom človeka, na rozdiel od povrchných významov jeho zjavu,“ čítal som nahlas.

Freud vybuchol od zlosti. Zriedkakedy som ho videl takého namosúreného.

„Vy tiež?“ zrúkol hromovým hlasom. „Nič ste nepochopili? Chcete, aby ma považovali za obyčajného kabalistu?“

Freud otvoril dvere a so zúrivosťou nimi tresol o stenu. Stojac na prahu dverí sa otočil a s neprirodzene chladným pokojom dodal: „Som vedec, nie mystik. Ak chcete zostať so mnou, musíte ním byť tiež.“

Dvere sa za ním zavreli.

Nedokončený list na mňa zazeral zo stola. Namiesto toho, aby som si zobral pero a pokračoval v jeho písaní, uchopil som knihu, ktorá bola stále otvorená na kapitole o Hayyimovi. Možno to bol len sen. Stále som cítil silu, s ktorou na mňa útočila predstava Freuda stojaceho na prahu dverí.

Ak chcete zostať so mnou, musíte byť rovnaký ako ja... Sanyi, ty si sa nenaučil látku... Som vedec, nie mystik...

Nedobrovoľne som začal čítať odsek na otvorenej strane.

Zohar patrí do kategórie plodnej kvapky, ktorá pochádza od Yesoda, preto sa mu hovorí ,lesk nebeskej klenby Zoharu'. Teraz je známa ako prozreteľnosť, ktorá pokračuje prostredníctvom párenia, takže všetko závisí na semene. Keď si to plodná kvapka zaslúži, že jej druh klesne do podsvetia, všetko je v poriadku a všetko sa v každom smere zdokonaľuje.

⁸ Mystický komentár k Biblii, prvý raz publikovaný v 13. storočí v Španielsku, založený na princípe, že biblické texty obsahujú hlbší význam než ten, ktorý je sprostredkovaný bežným doslovným čítaním. Jedna z najdôležitejších kabalistických prác.

Pero sa pohybuje a vedie moju ruku.

Freud ti posielal pozdrav – píše pero. Ako obyčajne je výnimočný, ale tiež hrôzostrašný. Prorokom Starého zákona, mesiášom dvadsiateho storočia, v ktorého omylom verí, je Issac Newton. Ale naša takpovediac veda je oveľa viac než len to. Je to obnova starých právd z temného vyklenku našej kultúry, z hĺbkky našej kolektívnej duše, tajné poznanie, ktoré nie je tajomstvom a ktoré si každý človek nesie sám so sebou. Zatiaľ čo ty študuješ svet zvonku, my prinášame objavy z vnútorného sveta. Tí dvaja sú rozdelení rozkolom, pre ktorý zatiaľ nevieme nájsť most. Čo je horšie, očakáva sa odo mňa, že budem predstierať, že most ani neexistuje.

Nočná plavba, 4. september 1909

Tých prvých pár dní bolo obzvlášť príjemných. Brill nás povodil mestom. Mal tiež aristokratický pôvod, ale vzdal sa ho. Podľa jeho obľúbeného príbehu, neušiel by z domova a nepreplavil sa oceánom do New Yorku, keby ho jeho matka nenútila stať sa rabínom. Namiesto toho sa stal psychoanalytikom. Krutý osud! Možno urobil chybu. Generácie Brillovcov boli veriacimi uctievaní ako zázrační muži, vedci a mystici⁹, zatiaľ čo psychoanalytici stále neboli v dostatočnej úcte.

Brill nebol zlý spoločník, ale sotva *chavero*. Príliš často bol v sporoch na strane Junga, čo bol nepochybne následok toho, že

⁹ Azriel Brill a jeho syn, Samuel Brill, boli obaja rabínmi v Pešti. Či psychoanalytik A. A. Brill pochádza z tej istej rodiny, nie je známe – o svojom pôvode sa nerozprával ani so svojím vlastným synom. George Hevesy, naopak, bol príbuzný rabínom Brillovcom, bol priamym potomkom brata Azriela Brilla, Eliziera, ktorý si zmenil priezvisko na Schossberger. *Encyclopaedia Judaica* (1971)

spolu strávili istý čas na klinike v Burghölzli. Odpustil som mu, keď nás zobral do kina, do jedného z divadiel, kde premietali *movies*, ktoré sa v New Yorku stali bežnými. Ohromne som si to užil, ako aj večeru v reštaurácii, na ktorú sme sa spoločne vybrali – na rozdiel od Freuda, ktorý tvrdil, že obe miesta nenávidí. S pokračujúcou prehliadkou pamätihodností, zábavou plus skutočnosťou, že naša skupinka sa rozrástla o dvoch kolegov, prišiel Jones a, samozrejme, bol s nami Brill. Bolo to predtým, než som si našiel čas, aby som sa Jungom porozprával osamote.

Stáli sme bok po boku na palube lode, ktorá sa pohojďavala na rieke. Držali sme sa lesklého dreveného zábradlia a nechali sme sa ovievať príjemným vánkom. Bola to situácia, ktorá by sa najlepšie dala opísať ako vhodná. Patričným držaním tela sme minimalizovali naše rozdiely vo výške, ktorá ma vždy trápila. Hľadiac do diaľky, namiesto toho, aby sme sa pozerali jeden druhému do očí, sme sa rozprávali spôsobom, ako keby sme boli na psychoanalýze, ktorá skončila ku spokojnosti nás oboch.

Slnko zapadalo za vrchmi na pobreží. Stromy, domy, štíhla kostolná veža boli podsvietené ako na divadelnom javisku. Bol krásny večer.

Najskôr sme sa rozprávali o nepodstatných veciach. Spomenul som mu, že môj priateľ Hevesy bol študentom profesora Lorenza v Zürichu a či by bolo spoločensky únosné, keby ho mladý muž pozval. Jung bol veľmi láskavý a skutočne by privítal každého, koho by som mu odporučil, a bol by šťastný, keby sa vo svojom kruhu mohol predstaviť. Potom pokračoval a rozprával mi o svojich plánoch sústrediť sa na súkromnú prax. Taktiež spomenul dôvody, prečo chce odísť z Burghölzlu. Našiel u mňa nadšenú podporu. Individuálna práca s pacientmi mu vždy išla najlepšie a s jeho vynikajúcimi kontaktmi a spoločenským statusom, ktorý mal v Zürichu, som si bol istý, že si príde na svoje ako finančne, tak aj profesionálne. Spokojne bafkal svoju fajku

a poznamenal, že ocko by bol potešený, keby videl, ako sa navzájom podporujeme. Získal som príležitosť, ktorú som hľadal.

„Minule ste ho poriadne rozčúlili, či nie?“ začal som.

„Viem. Ale keď on je taký citlivý, všetci ste.“ Bafkal svoju fajku, avšak nie s takým ležérnym pôžitkom ako pred chvíľou. „Obávam sa, že ma viac nemá rád.“

„Má vás úprimne rád, Jung. Ale čudujem sa, že vám dôveruje.“ Čo sa mňa týkalo, hovoril som pravdu.

„Dôverovať mi?“ Jeho prekvapenie nebolo predstierané. „Ale ja som mu oddaný. Je to veľký muž. Jediný skutočný velikán, akého som kedy stretol. Veľmi ľahko akceptujem všetko, čo kedy povedal. Musím sa nútiť, aby som si zachoval vlastné myšlienky, a nielen jednoducho reprodukoval tie jeho. Svojím vplyvom potláča originalitu iných, viete, že možno aj vašu.“

„Ale nesmiete ho tak dráždiť ako vtedy. Z Central parku sa vrátil vo veľmi zlej nálade. Nechceme predsa, aby skolaboval ako vtedy v Brémach,“ pripomenul som Jungovi.

„Nemôžete ma z toho viniť. Myslím, že sa to nedalo predpokladať. Iste, musí byť možné diskutovať o miestnej archeológii aj v prípade, že zahŕňa nejaké múmie, bez takej rozpravy by to bolo, ako keby sme si priali Freudovu smrť. Na rozdiel od profesora, mňa neustále nemáta otcovražda. Myslíte, že ma bolo možné obviňovať zo straty jeho vedomia?“

„Ste príliš ambiciózny,“ obvinil som ho.

„Áno, som ambiciózny, ale on je z nás najambicióznejší.“ Jung sa otočil ku mne, pozrel na mňa a dodal: „Je to veľký muž a my všetci chceme trochu z jeho veľkosti, aby nás očistila. My to nielen chceme, my to potrebujeme.“

V podstate sa nemýlil. Nebol úplne bezcitný. Uistenie, že ani on nebol výnimkou, že aj on čelil pokušeniu, ktoré ho mohlo vyviesť z miery, ma potešilo. Freud na ňom taktiež zanechal zreteľnú stopu. Otcovia kastrujú svojich synov, synovia vraždia svo-

jich otcov – lekcia profesora Freuda. V tomto prípade dvojnásobne pravdivá.

Jung prerušil moje myšlienky.

„Mali sme inú nepríjemnosť.“ Tón jeho hlasu znel ako pri spovedi. V tichosti som čakal, čo bude ďalej. „Po návšteve Kolumbijskej univerzity sme sa prechádzali po promenáde na brehu rieky: rieka vedľa rieky, tak tamojší volajú miesto pri rieke. Freud poznamenal, že mu to pripomína výhľad z Dürnsteinu cez Dunaj. Práve som začal rozprávať niečo o Richardovi Löwenherzovi, keď zrazu bolo očividné, že Freud má ťažkosti. Chápete, že som to spomenul, aby som zobrazil povahu a vážnosť našej konverzácie, ale zmysel je...” stíšil hlas, no zbytočne, nikto pri nás nebol. „...Freud sa pomočil. Vymočil sa do nohavíc¹⁰. Je zbytočné hovoriť, že bol ako ja nesmierne rozrušený.“ Chvíľu som si myslel, že Jung nehovorí pravdu. Ale nikto by si takú vec nevymyslel, Jung už vôbec nie. Bol do istej miery zodpovedný za Freudovo rozrušenie v ten večer, keď prišiel do mojej izby?

Bol to sám Freud, ktorý nás učil, že také incidenty, ako spomenul Jung, nie sú bez významu. Ak je to pravda, ďalej už nepochybujem, že som mohol uviesť najhoršiu interpretáciu toho, čo sa stalo a s čím sa mi zveril Jung. Stále som nič nepovedal. Jungovi bolo moje mlčanie sympatické.

„Nikdy mi neodpustí, že som bol svedkom jeho nehody. Nikdy.“ Hlboký povzdych. Bol to nádych úľavy z ľútosti? „Ponúkol som sa, že mu pomôžem, profesionálne, ale on odmietol. Nie priamo. Na chvíľu sa na mňa pozrel. Nepochybne chvíľu zvažoval, či moju pomoc neprijme, potom však odmietol. Jeho dôstojnosť značne utrpela. Možno vám by dovolil, aby ste mu pomohli. Napokon, ste si bližší.“

Nechcel som hovoriť o mne, chcel som diskutovať o Jungovi.

„Čo ste mysleli tým ‚vy všetci ste príliš citliví‘?“ vyzvedal som.

¹⁰ Rosenzweig (1992)

Prekvapene na mňa pozrel.

„Vy, všetci židia. Ste príliš citliví na svoje postavenie. Všade vidíte antisemitov, a to bez ohľadu na skutočnosť. Vy, Ferenczi, ste najhorší.“

„Iba antisemita môže povedať takú vec,“ povedal som s falošnou vážnosťou. Začal sa smiať. Ja som sa iba usmial. Sme priatelia, či nie? Ďalej som naliehal:

„Čo sa stalo v parku? Freud bol veľmi rozrušený.“

„V Central parku? Skutočne nič. Bolo to veľmi príjemné popoludnie. Prechádzali sme sa, užívali si scenériu a rozprávali sa, ako sme často zvykli. Samozrejme, nemali sme na všetko rovnaký názor. Hlavným cieľom našej diskusie bolo prebádať rozdielnosť vo vnímaní. A niečo sa dozvedieť.“

Obrátil sa ku mne.

„Vy a ja, Ferenczi, sa musíme o nášho starého muža postarať. Je toho toľko, čo sa môžeme od neho naučiť.“ Naozaj sa vyhýba podstate veci alebo je skutočne z jeho pohľadu bezvýznamná? Rozprávali sme sa vôbec o tej istej udalosti?

„Poďme sa trochu prejsť,“ navrhol a jemne ma potiahol za lakeť. Vybrali sme sa na koniec lode, po chvíli zastavil, aby si mohol naplniť fajku, potom sme pokračovali v prechádzke a jeho spovedi.

„Na tom všetkom je niečo, čo je pre mňa veľmi dôležité,“ pokračoval. „My, jeho intelektuálne deti, sme všetci totálne zaangažovaní vo fyzickom svete, každý svojím vlastným spôsobom, každý s jeho vlastnými odtieňmi a každý s vlastnými jedinečnými problémami. V centre toho všetkého je jadro, Freud. Každý sa k nemu približujeme so zdieľanými postrehmi, ako aj podstatou vlastnej osobnosti. V mojom prípade je pre mňa dôležitá jedna otázka,“ odpovedal, „je to problém, ktorý je pre mňa dôležité snažiť sa pochopiť. A to, či existuje prepojenie medzi židmi a psychoanalýzou? Potrebujem to pochopiť, aby som bol

schopný určiť moje postavenie, nemyslíte? Nehovorím, že je nevyhnutné, aby uvedené spojenie existovalo a možno je to len povrchná zhoda náhod. Ale ak nemám ako zistiť, či je tam nejaká hlbšia väzba, stále nebudem schopný vyriešiť vlastný problém. Vo vzduchu ostane visieť otázka. Freud revolučne formuluje myšlienky, ktoré sú pre väčšinu praktických lekárov v ich súkromnej praxi zanedbateľné, ale okamžite sú akceptované a absorbované jeho židovskými nasledovníkmi. Čo je to potom? Stále vo mne rezonujú tieto myšlienky. Čo zapríčiňuje, že majú jeho myšlienky takých oddaných následníkov? Chcem túto túžbu pochopiť a v prípade, že by bola neodôvodnená, odmietnuť ju.“

„Nie je táto identifikácia a prijatie zapríčinené vinou alebo tiež odmietnutím?“ opýtal som sa poznajúc odpoveď.

„A vy to nazvete antisemitizmom. Nebudem sa s vami hádať. Ale je to iba slovo, nie vysvetlenie. Je to tak jednoducho preto, že čelím nespočetným a dôležitým otázkam, na ktoré nemám odpoveď. Netvrdím, že ma niečo také od vás ostatných odlišuje – ako som povedal; všetci máme svoje maniere, vlastné problémy, osobité neurózy. Ale je tu rozdiel. Freud mi v tomto vôbec nepomohol. Nielen nepomohol, ale ani mi neporozumel. Neustále tvrdil, že je vedec, ale odmietal každú racionálnu, vedeckú diskusiu o mojich otázkach. Práve tak odmietal aj odhalenie hocičoho osobného za jeho striktné vymedzenými hranicami. Zdá sa, že psychoanalýza musí byť veda a v ako takej v nej nemôže byť miesto pre kultúrne faktory. Podľa Freuda v psychoanalýze pre nič také nie je miesto, s výnimkou pozorovania druhov, ktoré nie je ich nadstavbou, s výnimkou dedukcie. Tá existuje v ničote.“ Jung prerušil svoju reč, vytiahol fajku z úst a zamával mi. „Toto nemôžem akceptovať. Viem, že to nie je pravda. Ale môj názor je odmietnutý. Tá vec je stále tabu. Potrebujem jeho radu, on ma odmieta.“

Pocítil som k tomu mužovi istý druh sympatie. „On verí, že ho budete atakovať. Aby *ste* odmietli *jeho*.“

„Uctievam ho,“ odsekol Jung.

„Slová, Jung. Iba slová.“

Neskôr sa bude musieť ospravedlniť.

„Ak som povedal, že Švajčiari nemajú unikátnu a sebe vlastnú kultúru, môžete alebo nemusíte súhlasiť, alebo ináč povedané, nie som taký vyvrhel, aby som niečo také povedal. Ja tvrdím, že židia nemajú vlastnú kultúru, čo je automaticky považované za osobný útok na Freuda.“

„To je úplná pravda,“ bol som nútený súhlasiť. „Ľudí, ktorí nie sú židia, podozrievame z globálneho pozorovania, ktoré na nás vykonávajú, najmä ak majú príležitosť.“

„Ako mohol potomok takých vzdorovitých ľudí vymyslieť psychoanalýzu?“ Zamával svojou fajkou vo vzduchu, potom vystrčil hruď a s takto vypnutou hruďou pokračoval: „Ak tu sú toho korene, ako si niečo také môžem osvojiť?“

Neodolal som vábeniu. „Možno by ste mali konvertovať,“ navrhol som. Môj nátlak dosiahol požadovaný efekt.

„Ak konvertujem, bude to za maďarského žida,“ uistil ma s úškrnkom.

„Ak ja konvertujem, bude to za švajčiarskeho bankára,“ kontroval som.

„Mali by sme sa častejšie takto rozprávať.“ Zabafkal si o niečo viac. „Ale možno by sme sa mali vrátiť ku skupine, skôr než Freud nadobudne dojem, že sme sa proti nemu sprisahali.“

„O chvíľku. Predtým, ako sa vrátíme, dovoľte mi povedať vám o niečom, čo som čítal minulú noc. Možno vás to bude zaujímať. *Strom Života bol v strede záhrady...*“

„Genezis,“ prerušil ma. „Ste pobožný, Ferenczi?“

„Nie. Ale toto nie je náboženstvo, to je psychiatria,“ pokračoval som. „Boh stvoril človeka a prikázal mu, že si Ho bude ctíť, aby mohol byť všetko a jedno. Nestvoril Adama len ako ‚jedno‘, ale v božstve ho zjednotil, a to za jediným účelom, ktorý

nás všetkých spája. Strom Života bol skutočne v strede záhrady, v centre, v jadre, ale ľudstvo sa ho spoločne vzdalo a odišlo na miesto, ktoré sa sústavne mení, a to z temnoty na svetlo, z dobra na zlo, a opäť naspäť. Ľudia odišli zo záhrady, opustili Boha, vzdali sa jednoty. Ich srdcia pulzovali medzi dobrom a zlom, zaslúžili si raz milosrdenstvo, inokedy trest. Potom Boh rozprával s Človekom a povedal: „Strom Života chráni toho, kto sa ho nevzdáva, kto je s ním v jednote, kto je jedno. Vybral si si iný strom, pretože si sa vzdal života a želáš si smrť¹¹. A zo Stromu Poznania, Stromu Dobra a Zla nebudeš jeť.“ Prestal som.

„Vysvetlenie!“ prikázal Jung.

„Meditácia o Strome Života, o spiritualite, je o tom, ako nájsť jednotu, celistvosť, zhodu. Dotknúť sa spirituality je skúsenosť transcendentálneho spojenia s božstvom. Premýšľajúc o inom, *Malkhutovi*, je ako byť odtrhnutý od seba konfliktom, búrkami ducha a duše. Je to nejednotnosť, disharmónia. Je to obraz vesmíru na rozhraní medzi božskosťou a prízemnosťou; nie jedna vec a ani nie ďalšia.“ Pozrel som sa naňho a usmial sa. „To je naša kultúra, Jung.“

On si nebol stále istý, čo povedať.

„Je to sen, ktorý ste mali a rozprávate mi o ňom?“ opýtal sa, ale nebola to otázka.

„Ak je to sen, nie je môj. Je zo *Zoharu*. Z kabaly,“ oznámil som Jungovi.

„Prečo mi to hovoríte?“ Evidentne sa cítil nepohodlne.

„Prečítajte si to, priateľ môj. Aj Freud to čítal.“ Otočil som sa k prístavnému mostíku a pohybom ruky som Jungovi naznačil, aby išiel ako prvý. „Myslenie, ktoré nadobudnete, nikdy nebude rovnaké. Myslenie, aké koluje vo Freudových žilách, vy nikdy nedosiahnete.“

¹¹ Scholem (1972), s. 118

Worcester, Massachusetts, 6. – 10. september 1909

Worcester sa ukázal ako veľmi príjemné malé mestečko. Nie som si istý, čo som očakával, možno niečo viac americké. Bolo to tiché, nóbl, upokojujúce miesto, najmä, ak ste pred tým navštívili New York. Ostal som v hoteli Stanidish s niekoľkými účastníkmi. Ako na zlosť, Freud a Jung sa ubytovali s profesorom Halom, prezidentom univerzity, čím ma vylúčili zo svojej skupiny.

Zrána som zväčša vyzdvihol Freuda z jeho hosťovskej rezidence a zvykli sme sa vybrať na dlhú prechádzku pozdĺž susediaceho bulváru, lemovaného stromami. Vážil som si tieto chvíle viac než čokoľvek iné. Boli sme si bližší než kedykoľvek predtým, a to po osobnej aj profesionálnej stránke. Boli to práve prechádzky, keď si Freud pripravoval svoje prednášky, hoci vopred sa nepripravoval veľmi detailne. Chcel byť k poslucháčom familiárny a poňatie svojho prejavu prispôboval atmosfére, ktorá v prednáškovej sále panovala. Avšak pri výbere materiálu bol veľmi dôsledný, až úzkostlivý. Snažil sa vybrať také témy, ktoré by zaujali aj praktických Američanov, nemali byť ani príliš ezoterické, ani príliš viedenské.

Organizátori vymedzili Freudovi priestor na päť prednášok. Prvý deň mimoriadne detailne opisoval prípad Berthy Pappenheimovej. Na moje prekvapenie, Freud štedro ocenil význam Dr. Josepha Breuera. „Ak existuje zásluha, ktorá povzniesla psychoanalýzu na úroveň vedy, tak nie je moja,“ vyhlásil, „iný viedenský lekár, Dr. Joseph Breuer prvý vykonal túto procedúru.“¹²

Druhý deň predstavil svojim poslucháčom represiu, proces vynúteného zabudnutia na traumatické zážitky, ktorý prerastie do rezistencie, sily, ktorá odstráni traumatické spomienky z vedomia pacienta. Tretí deň Freud rozprával o zürišskej škole, pri-

¹² Freud (1995)

pravujúc tak pôdu pre Jungovu prednášku, ktorá mala nasledovať o pár dní. Na štvrtý deň sme sa odchyľili od plynulého toku myšlienok, pretože konferenciu navštívil profesor James. William James, autor *Princípov psychológie*, blízky priateľ Ernsta Macha, bol najvýznamnejší psychológ a filozof v Amerike. Freud si veľmi želal zapôsobiť na tohto muža, takže sa rozhodol rozprávať o *Výklade snov*, téme, ktorú do tohto momentu odmietal na svojich prednáškach objasňovať. Skutočnosť, že téma bola taká blízka jeho srdcu, ju robila zložitejšou, k čomu taktiež prispela rôznorodosť obecnstva a nedostatok času. Presvedčil som ho, že najlepším prístupom by bolo urobiť rozsiahly prieskum, dokonca aj napriek opakovaniu sa niektorých momentov z predchádzajúcich prednášok. Spôsob, akým by mohol jednotlivé prípady v ich kontexte obohatiť, by bol prostredníctvom anekdotickým detailov.

Prijal moju radu a ja som mal dôvod byť hrdý na výsledok. Jeho prednáška pre Williama Jamesa bola jasným manifestom nášho presvedčenia, príkladný opus magnum, dokonca aj podľa Freudových štandardov. Klasifikácia jednotlivých druhov snov v súvislosti s neurotikmi a zdravými jedincami, naplnenie želaní, úpadok z neuspokojivej reality dospelosti do skorej sexuálnej satisfakcie, stále dôležitej roly detinskej sexualita – toto všetko bolo opísané, odôvodnené a podporené príkladmi interpretačných techník a aplikácie metódy voľnej asociácie. Freud pokračoval opisom prenosu fenoménu oddanosti a nepriateľstva voči lekárom, taktiež berúc do úvahy príležitosť referovať o mojom nedávnom článku na túto tému. Nakoniec opísal sublimáciu infantilného sexuálneho nutkania, ktoré sa transformuje na stimul smerujúci k novo definovaným cieľom dospelosti.

Bola to inšpirujúca prednáška, plná rozhľadu a vízií. Jeho poslucháči boli zmesou konvertitov a skeptikov. Freud však svojím úžasným prúdom myšlienok nenechal nikoho na pochybách. Bol som hrdý, že mám možnosť byť súčasťou tej smršti objavov

a vzdelania, ktoré sme rozpútali. Tvorili sme dejiny. Lepšie povedané, preniesli sme históriu do súčasnosti. Čo mohlo poskytnúť väčšiu satisfakciu ako volanie po objavovaní? Znovu sme objavili staroveké poznatky, potvrdené súčasnou vedou, okamžite použité na liečenie chorých, ozrejmujúce ľudský stav a osvetľujúce svedomie. Freud bol dôstojný apoštol a ja jeho najvyšší kňaz. Taktiež som našiel vo svojom srdci miesto pre zázračného korunného princa z Zürichu. Mimochodom, jeho vlastná prezentácia – technicky dokonalá, prepracovaná do najmenších detailov a podporená jemu vlastnými témami – bola vysoko erudovaná a taktiež veľmi dobre prijatá.

Prednášky, usporiadané vo veľkej vzdušnej miestnosti, boli hojne navštevované členmi fakulty. Posledný deň sa ich počet obzvlášť zvýšil, a to o univerzitných hodnotárov. Práve po oboide, keď sme sa ja a Freud rozprávali o rannom sedení, prišiel za nami Rutherford, anglický profesor fyziky. Ako som sa neskôr dozvedel, Rutherford pochádzal z Nového Zélandu, ale to nijako neznižovalo jeho význam v mojich očiach ako rýdzeho anglického vedca, priameho dediča Sira Isaaca Newtona. Rutherford potľapkal Freuda po pleci a ospravedlnil sa so slovami, že by bol veľmi rád na Freudových prednáškach, ale jeho nemčina nie je dosť dobrá na to, aby porozumel výkladu, ktorý bol preňho z veľkej časti neznámy. Freud odpovedal, že jeho vlastné poznatky z chémie a fyziky sú taktiež zanedbateľné a za určitých podmienok sa o ne zaujíma viac-menej zo slušnosti. Vedel som, že Freud nehovorí pravdu. S drsným smiechom sa Rutherford ponúkol, že Freuda naučí niečo o rádioaktivite a odhalí mu tak podstatu hmoty, ak by mu za to ozrejmil niečo ohľadom psychoanalýzy a ozrejmil mu tak podstatu človeka.

Táto paralela Freuda potešila. Usmial sa a s gráciou ma predstavil Rutherfordovi ako vedúceho predstaviteľa psychoanalýzy v Maďarsku.

„Nie som si istý, čo by na to povedali ďalší dvaja.“ Zaznamenal som karhavý pohľad od Freuda, ktorý som si zaslúžil. Naše povolanie nie je nič, o čom by sa žartovalo.

„Viem, čo máte na mysli, mladý muž,“ povedal Rutherford, pozerajúc mi priamo do očí. „Niekedy je to presne to isté ako vo fyzike. Ak ste blízko k podstate veci, ste predurčený ostať sám.“

Freud, známy anglofil, bol nadšený obdivom k tejto krajine a spomienkam na Manchester. Mal v tomto meste rodinu, nevlastného brata, možno dvoch, a minulý rok ich navštívil.

„Áno? Kde presne ste boli?“

Nevedel som povedať, či bol Rutherfordov záujem skutočný alebo predstieraný.

„Bol som s mojím bratom Samom. V Didsbury. Lansdowne Road.“

„Didsbury? Tam som viac-menej žil. Mohli sme sa hocikedy stretnúť. Je tam niekoľko nemeckých židovských rodín, ktoré žijú ako my. Napríklad profesor Schuster, môj predchodca. Schusterovci sú veľmi známa rodina. Možno ste o nich počuli?“

„Lutujem, ale nepočul som o nich.“

Rutherford sa ďalej vypytoval, či je Freudov brat taktiež lekár, či v blízkej budúcnosti plánuje ďalšiu návštevu Manchestru a tak ďalej. Freudove odpovede boli netypicky strohé. Nebol som si istý, či ho rozprávanie po anglicky privádza do rozpakov, hoci sa mi zdalo, že hovorí veľmi dobre, alebo mal trému vraviť o fyzike. Ak mal trému, nebol sám. Taktiež som bol v rozpakoch, keď som sa mal zmieniť o mojom záujme o fyziku. Profesorovi Rutherfordovi som povedal o Hevesym, ktorý kedysi študoval chémiu vo Freiburgu a potom začal štúdium fyziky v Zürichu.

„Zürich?“ odpovedal s grimasou, ako keby hovoril o infekčnej chorobe. Našťastie, Jung nebol natoľko blízko, aby náš rozhovor počul.

„Povedzte mu, že ak chce byť bližšie k reálnej fyzike a ak za

niečo stojí, mal by prísť do Manchestru. Povedzte mu, nech mi napíše. Vždy môžem zaučiť viacerých pracovitých, ktorí sú ochotní robiť pokroky vo fyzike.“

S masívnym potrasením ruky sa Rutherford ospravedlnil a opustil nás, aby sa mohol v sále pripraviť na prednášku.

Na Clarkovej univerzite boli jeho prednášky najpopulárnejšie. Boli oslavou vedy. Tabuľa na chodbe oznamovala program prednášky¹³. Bola však iba pre tých, ktorí si neboli vedomí toho, kto prednáša a nepoznali jeho prácu. No študenti väčšinou Rutherfordovu prácu dobre poznali.

ERNEST RUTHERFORD, D. Sc, LL.D.,

F. R. S.

Profesor Experimentálnej fyziky

na Univerzite v Manchestri

Držiteľ Nobelovej ceny za chémiu

Podstata alfa častíc z

rádioaktívnych substancií

Organizátori si nemuseli robiť starosti. Prednášková sála bola úplne plná. Priestor šumel od nedočkavosti. Rutherfordova téma vzbudila záujem naprieč celou univerzitou a tým bola unikátna. Relativita, téma predchádzajúcej prednášky, bola známa ako slávny román, avšak koncepcie boli príliš zložité. Na druhej strane, rádioaktivita, jej najnovšie a najzvláštniešie pozorovania nás všetkých fascinovali. Bolo to, ako keby sa vyplnili predpovede stredovekých alchymistov. Bola to úplne nová záležitosť, avšak ako keby mala jej auru déjà vu. Ako povedal Jung, to je, ako keby sme vždy vedeli, že neživá matéria má neviditeľnú, magickú, ba priam mystickú silu, ktorou sa môže prezentovať.

Očakávania magickej a faustovskej drámy boli Rutherfordom

¹³ *Clark University (1909)*

čoskoro rozptýlené. Predtým, ako začal hovoriť, pomaly preskúmal obecenstvo. Oči mu žiarili spod hrubého obočia, zatiaľ čo nás považoval za zatúlaných žiačikov. Prenikla mnou bodavá bolesť ako spomienka na školu, keď pekná pani učiteľka pozrela do našich očí a my sme vedeli, že vie, že sme zvedaví, akoby vyzerala, keby nemala šaty. Samozrejme, bol to len abstraktný druh pripomenutia...

„*Povaha a vlastnosti alfa lúčov z rádioaktívnych substancií spôsobovali jeden z najzaujímavejších problémov v oblasti rádioaktivity,*“¹⁴ začal prísne. To nebola pekná pani učiteľka, ani alchymista či mág. Rutherford mi teraz pripomínal farmára, ktorý zobral do rúk priehrsť hliny zo svojej zeme a opisoval návštevníkom jej vlastnosti, zatiaľ čo sa mu pomedzi prsty sypala čierna zem. Mysľou mi prebleskol anglicky výraz „stáť pevne na zemi“, za ktorý bol zodpovedný Rutherfordov imidž farmára.

„*Pri štúdiu rádioaktivity v uráne a jeho zlúčeninách som v roku 1898 prostredníctvom elektrickej metódy objavil dva druhy radiácie, ktoré boli prítomné.*“ Toto boli jeho slávne alfa a beta lúče, o ktorých som čítal. „*Keď bol Villardom objavený stále viac prenikajúci typ radiácie, bol použitý názov gama lúče.*“

Alfa lúčom sa na začiatku neprikladal veľký význam. Väčšia pozornosť sa sústredila na viac prenikajúce beta lúče.“

Rutherfordove poznámky boli zosumarizované iba na jednom hárku papiera, na ktorom bolo sotva všetko zaznačené. Zdalo sa, že hárok potrebuje iba preto, aby náhodou nezabudol vyzdvihnúť prácu spolupracovníkov alebo iných vo svojom dlhom príbehu.

„*Giesel ukázal, že beta lúče z rádia boli ľahko vychýlitelné magnetickým poľom a jeho výsledky boli potvrdené množstvom vedcov. Čoskoro sa ukázalo, že beta lúče boli identické svojou povahou s lúčmi katódy, ktoré sa generovali v tube s vákuom, a teda pozostáva-*

¹⁴ Rutherford (1910)

li z negatívne nabitých častíc a zjavnej hmoty málo porovnávaney s hmotou atómu vodíka.“

Ako pokračoval o svojich alfa časticiach a opísal prácu Curiovcov a Bragsových, jeho oči sa rozžiarili. Potešenie, ktoré nachádzal v téme, bolo zrejmé a nákazlivé. Táto nákaza, kombinovaná s jeho vecným štýlom, premenila ezoterické lúče na viditeľné, hmatateľné a reálne. Napokon presa len bol kúzelník.

„Rozptyl alfa častíc rapidne pribúda, keď je redukovaná rýchlosť častíc,“ vysvetľoval. *„Bragg ako prvý dospel k záveru, že rozptyl musí byť malý; ale niet pochyb, že tento záver nadobudol veľký význam, čo sa týka rozsahu alfa častíc, a je prevažne zodpovedný za nezvyklú variáciu ionizácie v úzkom pruhu alfa lúčov blízko konca žiarenia.“* Rutherford sa z pohára na pulte žiadostivo napil vody. Ako prehltal tekutinu, jeho ohryzok poskakoval hore-dole.

„Rozptyl alfa častíc v hmote bol dôkladne preskúmaný Geigerom, ktorý použil metódu iskrenia.“ Rutherford sa na chvíľu odmlčal, rozhliadol sa po sále, akoby kontroloval, či mu všetci venujú pozornosť.

„Geiger a Marsden spozorovali prekvapujúcu skutočnosť, že pri jednom z 8000 prípadov, týkajúcich sa alfa častíc na ťažkých kovoch, ako je napríklad zlato, sú tak vychýlené ich zrážkami s molekulami, že sa opäť objavujú na strane výskytu¹⁵.“

Rutherfordove už aj tak červené líca boli v plameňoch. Vedcove oči si skúmavo prezerali obecenstvo a čakali nadšenú odozvu na jeho prednášku. Poslucháči v Novom Anglicku ho museli sklamať, pretože očakávaná reakcia neprichádzala.

„Ako výsledok...“ Rutherford pokračoval veľmi pomaly a jasne, ako keby svoje slová adresoval skupine idiotov. Možno si myslel, že presne to práve robí, *„... prináša svetlo enormnej intenzity elek-*

¹⁵ Toto bolo (pravdepodobne) prvé vyhlásenie o tom, čo Rutherford nazval najprekvapivejším výkonom jeho života a viedlo to priamo k jeho objavu jadra atómu.

trického poľa, obklopujúce alebo prenikajúce atómom, inak by nebolo možné, aby také masívne množstvo častíc pohybujúcich sa ohromnou rýchlosťou prenikalo v takom veľkom uhle.“

Obecenstvo si uvedomilo, že muselo počuť niečo veľmi významné, ale väčšina z nás si nebola istá čo a prečo. Očividne Rutherforda naša nedobrovoľná reakcia potešila a spokojne pokračoval.

„Teraz je nevyhnutné vziať do úvahy ďalšiu dôležitú líniu postupu týkajúcu sa rádioaktivity,“ pokračoval. „V predloženej Teórii rozpadu, Rutherford a Soddy navrhli, že ak sa v procese transformácie rádioaktívnych prvkov produkujú nejaké stabilné prvky, tieto musia byť nájdené v značnej kvantite, a to v starých rádioaktívnych mineráloch, kde proces transformácie prebiehal celé geologické epochy. Pri výskume možných prvkov bolo zaznamenané, že taký zriedkavý plyn ako je hélium, je jeden sprievodný prvok z veľkého množstva rádioaktívnych minerálov, pri ktorom bolo hélium objavené v značnom množstve.“ Poslucháči sa uvoľnili. Časť prednášky bolo jednoduchšie pochopiť. *„V poslednej zmienke o Prírode, som... navrhol pozorovať hélium v prirodzenom stave, a to kvôli naakumulovaným alfa časticiam, ktorých náboj bol neutralizovaný.“*

Spomenul som si na minulú prednášku, v ktorej Rutherford opisoval experimenty, ktoré ukazovali, že alfa častice majú takú istú hmotnosť ako hélium a pravdepodobne majú dva náboje. To dávalo zmysel. Ale mohli sa tieto magické lúče stať hmotou, len tak spontánne? Čo to bolo, o čom Rutherford hovoril?

„Teraz je nesmierne dôležité uzavrieť náš problém a definitívne rozhodnúť, či alfa častice môžu niesť dva elektrické náboje.“

Rutherford pokračoval opisujúc experiment, v ktorom sa on a jeho spolupracovník Geiger snažili dokázať, že alfa častice nesú dva náboje. Používali dômyselné zariadenie, ktoré vynašili on a jeho kolega, aby zvýraznili efekt alfa častíc¹⁶. Rutherford pokračoval, pridávajúc stále viac a viac podporných dôkazov. Za-

¹⁶ Geiger namietal

každým sa pozrel do svojej jedinej stránky poznámok, aby sa uis-
til, že poskytuje správne údaje.

*„Tieto pokusy poskytli konečný dôkaz identity alfa častíc a atómu
hélia s elektrickým nábojom. Hélium, ktoré vzniklo pri rádioaktív-
nej transformácii, vylučuje alfa častice, elektrické náboje, v ktorých
došlo k neutralizácii.“*

Nemohol som sa dočkať, kedy prednášku prediskutujem
s Freudom, ale spočiatku som bol sklamaný. Freud hovoril viac
o Rutherfordovom štýle, než o téme jeho prednášky. Bol to úžas-
ný príklad skutočného vedca. Freud naňho vzhladal s úctou
a chcel s ním súťažiť.

„Tiež musíme priblížiť svetu našu vedu s takouto dôkladnos-
ťou,“ povedal mi. „Psychoanalýza, veda o psyché, musí byť ako
fyzika, nezaujatá, pozorovaná, a predsa nebojaca sa obrovských
pokrokov intelektuálneho náhľadu, zabezpečujúca konzistenciu
s klinickou praxou.“ Vždy som mu nerád protirečil a v každom
prípade toto nebolo to, o čom som chcel diskutovať.

„Nie ste fascinovaný tým, čo Rutherford povedal?“ domnieval
som sa, že bolo jasné, že ja som fascinovaný bol. „Podstata hmo-
ty vylučuje neviditeľné lúče. Neviditeľné lúče stuhnú, aby sa stali
hmotou. Ak hmota môže byť transponovaná ako v tomto prípa-
de, prečo nie myšlienky? Prečo sa myšlienky nemôžu stať nevidi-
teľnými lúčmi transponovanými v jednej mysli a prijatými inou
mysľou?“ opýtal som sa a nebol som schopný skryť vzrušenie.

„Môj drahý Ferenczi, ste posadnutý myšlienkou telepatie
a jasnoviectva,“ pokarhal ma Freud. „Domnievam sa, že keby
sa niekto opýtal Helmholtza, čo je viac pritiahnuté za vlasy, te-
lepatia alebo Rutherfordove zhmotnené lúče, neurobil by dobre.
V takomto prípade, to, čo opísal Rutherford, je oveľa viac pobu-
rujúce, ako transmisia neviditeľnej veci, ako je myšlienka.“